

Du kan en massa om din bil, din platt-tv och musiken du lyssnar på. Men hur är det med huset du bor i eller det du tänker köpa? För att inte tala om byggnaderna som utgör staden du lever i?

Brinner för att medvetandegöra arkitekturen

TEXT: LASSE NICKLASON

FOTO: KRISTER ENGSTRÖM

Varför har ingen sagt något om det här tidigare?" Frågan brukar dyka upp en bit in på grundkursen i arkitekturhistoria.

– Du vet, man är 20 år och har växt upp här i Göteborg. Och så plötsligt inser man att det är en helt ny stad som ligger framför en, säger Gunilla Linde Bjur.

För de flesta är det egentligen inget nytt. Samma sak, åtminstone i mindre skala, brukar intressera oss när vi reser utomlands. Vi lyfter på huvudet, guidas runt och får historien berättad genom arkitekturen. Hur många svenskar älskar inte Gaudis verk i Barcelona? Hur många har inte fascinerats av grekisk och romersk arkitektur?

Hemma på våra egna gator verka vi ha svårare att fascineras – söka sammanhang. Gunilla Linde Bjur menar att det beror på att arkitekturen i stort sett är frånvarande i svenska hem.

– I sydeuropa, till exempel i Italien, är det annorlunda. Där diskuteras arkitektur över middagsborden på ett sätt som vi inte gör här.

Det inget konstigt att det ser ut som det gör. Den svenska grund- och gymnasieskolan har mer eller mindre ignorerat arkitekturen, och de studenter som väljer att börja läsa ämnet på universitet och högskolor har i regel inga förkunskaper. Klart att det då blir en omvälvande upplevelse att plötsligt få tillgång till sin egen stads, kanske sin egen stadsdels, historia. Klart man då ställer frågan "Varför har ingen sagt något om det här tidigare?"

– Nu för tiden arbetas det mycket med att göra staden tillgänglig för funktionshindrade. Men för mig handlar det också om att tillgängliggöra genom att medvetandegöra.

Föreläser ofta

Det är det hon brinner för – hur man gör staden och arkitekturen levande. Engagemanget sträcker sig utanför Chalmers. Hon föreläser mycket och har skrivit flera böcker.

– Jag tycker det är roligt att tala om arkitektur. Det tror jag smittar av sig.

Förmodligen är det därför hon har blivit ombedd att hålla årets William Chalmers-föreläsning. I år är det 200 år

sedan direktören för Ostindiska kompaniet, genom sitt testamente, donerade medel till den "industrie skola" som kom att bli Chalmers. Föreläsningen som hon kallat

"Arkitektur i tiden - donationer i Göteborg under tvåhundra år" kommer att ge åhörarna en inblick i en del av det som byggts i staden sedan dess. Den knyter också an till arbetet med hennes och fotografen Krister Engströms senaste bok *Arkitekter & fasader* i Göteborg som kommer ut i vår.

I boken finns bland annat ett kapitel om Arvid Bjerke som ritade Nordhemsskolan. Gunilla visar mig bilderna på den väldiga röda tegelbyggnaden från 1917. Jag reagerar direkt:

– Min sjuårige son går där, fast egentligen skulle han inte det. Skolan ser ju ut som en fängelseborg, ger mig ångest. Vi valde den mindre Oskar Fredriksskolan en bit bort. Men så stängdes den för renovering.

– Och vad tycker din son om skolan? undrar Gunilla.

– Han trivs. Har aldrig klagat på skolans storlek eller utseende.

– Just det. Du hade kunnat vända på

det, berättat för honom att skolan är en ståtlig borg.

Det är det som är så viktigt med barnperspektivet, menar Gunilla Linde Bjur. För barn utgör arkitekturen i sig inget hot.

– Att ta med barn till byggnader för religion är till exempel oerhört tacksamt. De har inte några fördomar, utan för dem är det enbart kul att klättra högst upp i domkyrkotornet eller titta på moskéns kupol. Sådana besök ger dem känslan av att staden tillhör dem.

Med barn och unga

Gunnilla har arbetat mycket med att nå barn och unga, försökt få in arkitekturen i skolan. Och det går faktiskt framåt, menar hon. Arbetet inom nätverket ARKiS, Arkitektur i skolan, har till exempel lett till att ämnet nu faktiskt finns på vissa håll inom samhällsbyggnadsinriktningen på gymnasiet.

– Många tror att vi vill att barn ska bli arkitekter, vilket är en missuppfattning. Vi är ute efter en dialog, inte efter att barn ska rita hus och projektera. Arkitektur är en viktig del av vår livssituation

Gunilla Linde Bjur: Professor

Professor i arkitekturs kultur och kommunikation på Chalmers. Arkitektexamen från Chalmers tekniska högskola. Filosofie doktorsexamen i konstvetenskap, Göteborgs universitet. Chalmers pedagogiska pris 2000 och Göteborgs Studenters stora pris 2002.

som är intressant att tala om.

I förlängningen handlar det om att få bra beställare av arkitektur i framtiden.

– Idag vet människor mer om sina bilar än om husen de köper. De kan mer om djuren och växterna i naturen, om kungar och drottningar och så vidare. Är inte det märkligt?

Arkitekturen behöver helt enkelt medvetandegöras, ungefär på samma sätt som vi gjort och gör med musik, menar Gunilla Linde Bjur. Det är ingen slump att svensk musik exporteras utomlands.

– När barnen lär sig spela Gubben Noak och Köp varmkorv på blockflöjt i skolan är det inte för att den musiken ska säljas till USA. På samma sätt kan barn få börja öva sig på arkitektur, på att tänka kring rum.

Hon tar ett exempel. Ute på skolor brukar hon fråga barnen om de vet något om arkitektur. Svaret är alltid nej. "Men ni vet ju hur skolgården ser ut", säger hon och visar upp en bild på den vackra Lejongården i Alhambra.

– Är det här en skola?

– Nej.

– Hur vet ni det?

– Därför att den är så fin.

Det är rätt konstigt egentligen, tycker Gunilla. Vi har byggt skolor i mer än hundra år – varför ska inte barnen få känna att de tillbringar sina dagar i de allra finaste byggnaderna i staden?

– Ställer man de frågorna till dem är dialogen igång.

Viktigt att kommunicera

Dialog är även något som arkitekter kan bli bättre på. I alla tider har man i princip bara kommunicerat med sina ritningar.

– Arkitekter har inte varit så pigga på att tala och skriva om arkitektur. Det har andra fått göra: konsthistoriker, etnologer, byggnadsvårdare och kritiker.

På Chalmers arkitekturskola har hon därför mer eller mindre skapat ämnet som hon blev professor i – Arkitekturens kultur och kommunikation. Där är numera skrivarkursen en självklarhet. Unga arkitekter ska inte komma undan med att bara beskriva något som "spännande" eller "intressant". Djupare förklaringar

krävs.

Bra arkitekter måste också kunna förhålla sig till historien.

– Vilken arkitektur tycker du är bäst? brukar studenterna fråga mig. Det är inte intressant, svarar jag. Ta för er av hela arkitekturhistorien. Det är som med musik. För att vara nyskapande måste man kunna förhålla sig till det som gjorts tidigare.

Fast å andra sidan, en stor del av arkitekturen kan jämföras med en bra folkbil – inte minst i Göteborg, där den ena utstickande byggnaden efter det andra i slutändan blir till halvdan kompromisarkitektur.

– Arkitekturen påverkas av en mängd komplexa förutsättningar, ekonomiska ramar och så vidare. Där skiljer sig arkitekturen från musiken. Arkitekten kan aldrig verka som fri konstnär, utan måste kunna förena sin konst med modern teknik och aktuella samhällskrav. Men det får inte bli dåligt för det.